

Poslední část sborníku obsahuje stati nabízející „praktický“ pohled na sociální změnu. Z nich se zaměřím na analýzu genderové sociální změny od Zuzany Uhde. Zde je nejprve formou přehledu představen vývoj feministického myšlení, zejména otázek vztahu práce a péče a přístupu na pracovní trh. Dále je analyzován koncept deformované emancipace žen, „v níž je soukromé ztrženo a podřízeno logice zisku“ (s. 212). Důkladně je rozebrána teoretická diskuse dotýkající se tohoto pojmu, který je nakonec ilustrován na příkladu transnacionálních praktik péče. Imigrantky z rozvojových do rozvinutých zemí často zaujímají pozice domácích pracovníků, čímž jednak zpravidla zažívají sestupnou sociální mobilitu, dále kvůli restriktivním imigračním pravidlům mnohdy zůstávají v ilegalitě, a tedy v dvojnásobně nevýhodné pozici. Tento stav má dvojí antiemancipační důsledek. Za prvé ženy zůstávají zafixovány v tradičně ženských rolích, za druhé jako domácí služebné zastávají ekonomicky nanejvýš nevýhodnou pozici, s minimální ochranou a jistotou. Ukazuje se tedy, jak se v tržním prostředí reprodukuje sociálně-ekonomické i genderové nerovnosti, pouze je díky snazšímu globálnímu propojení možné je exportovat. Uvedená dynamika v oblasti genderu velice nápadně ukazuje mohutnou setrvačnost starších vzorců, kte-

ré se prosazují jako odvrácená strana emancipace jedné skupiny lidí. Je otázkou, nakolik může emancipace pozbyť paradoxního charakteru nebo se zbavit nezamýšlených důsledků; domnívám se, že existují dobré důvody pro tvrzení, že nemůže. Nehledě na to však text Zuzany Uhde přesvědčivě dokládá, že uznání péče je jednou z nejpodstatnějších výzev doby.

Sborník „Revoluce nebo transformace“ jako celek nepochybně přichází v době, kdy jeho téma začíná být opět velice aktuální, neboť v řadě rozvinutých zemí včetně České republiky dochází k erozi legitimacy stávajícího uspořádání. Vzhledem k silnému prvku nahodilosti každé revoluční proměny nemá smysl odhadovat, co ji spustí nebo kdy; teprve retrospektivně se zpravidla vyjeví, že již dlouho předem bylo „jasné“, jaká bude její podoba. Nicméně analýza dílčích nerovnováh ve společnosti vede k jasnější představě, okolo kterých otázek se bude příští krize rozvíjet a které skupiny do ní budou nejvíce vtaženy. Texty recenzované knihy tuto roli plní někdy lépe, někdy hůře. Čtenář, který aspiruje na větší vhled do sociálních procesů, by měl nahlédnout zejména do čtvrté části knihy. Ten, kdo chce postihnout rovněž pluralitu postojů ozývajících se v debatách o společnosti a revoluci, ocení nepochybně také ostatní kapitoly.

MYSLIME POSTKOLONIÁLNE! / TOMÁŠ PROFANT

HAVRÁNEK, VÍT, LÁNSKÝ, ONDŘEJ (EDS.). 2013.

POSTKOLONIÁLNÍ MYŠLENÍ IV. PRAHA: TRANZIT.CZ.

Vydavatelstvo tranzit.cz prispelo už štvrtou publikáciou na skromný český a slovenský trh postkoloniálnej literatúry. Tentokrát ide o preklady ôsmich textov z pera šiestich autorov a jednej autorky, ktoré vyšli v období od posledných dvoch dekád 20. storočia do súčasnosti.

Kapitoly uvádza predhovor od editorov knihy, Víta Havránka a Ondřeja Lánskeho, ktorí sa v ňom okrem iného venujú nanajvýš potrebnému prepojeniu postkoloniálneho prístupu s postkomunizmom. Priesečník nachádzajú v otázke nerovnej distribúcie moci a konkrétne spomenajú

FEMINISTICKÝ VÝZKUM POLITIKY: ZPRÁVA ZE ČTVRTÉ EVROPSKÉ KONFERENCE O POLITICE A GENDERU / Ľubica Kobová, Markéta Mottlová¹

Ve dnech 11.–13. června 2015 se v Uppsale uskutečnila již Čtvrtá evropská konference o politice a genderu, kterou organizuje Standing Group on Gender and Politics při European Consortium for Political Research (ECPR). Po dvou letech od poslední konference v Barceloně byla tato akce příležitostí pro zhodnocení toho, kam se ubírá zkoumání politiky z genderové perspektivy. Na 96 panelech prezentovalo své příspěvky více než 400 účastnic a účastníků. Navzdory tomu, že ECPR je profesní organizací disciplinárně definovaných politoložek a politologů, konference poskytla o něco širší disciplinární záběr. Je však nutno dodat, že hegemonie komparativní politologie určovala také tuto konferenci.

Vzhledem k probíhajícímu redefinování církevně-konzervativní politiky v Evropě jako boje proti takzvané „gender ideology“ první z nás navštívila několik panelů, které objasňovaly přeměny v oblasti regulace sexuality a reprodukce. Zejména sekce „LGBTQI Rights, Sexuality and Politics“ (sestavovatelé sekce: Roman Kuhar, David Paternotte) představila vícero i metodologicky zajímavých příspěvků: etnografický výzkum pro-life hnutí v Itálii, výzkum performování heroické heterosexuality v hnutí otců, politicko-historický výzkum ruského okcidentismu definujícího se prostřednictvím homofobie a tzv. rodinných hodnot. Pro slovenský a český kontext byly zajímavé také příspěvky analyzující pochody hrdosti v bývalé Jugoslávii nebo příspěvky mapující přeměny trestnosti neheterosexuálních vztahů v několika bývalých státněsocialistických zemích. Ve srovnání s příspěvky v této sekci byly příspěvky zkoumající reprodukční práva a politiky v sekci „Evropské unie“ zaměřeny výhradně kvantitativně a používaly poměrně rigidní chápání konzervativních hodnot.

na Rómov, prekarizovaných a ľudí bez práce ako tie časti obyvateľstva, ktoré sú majoritou chápané ako fundamentálne menejcenné. Správne si tiež kladú otázky spájajúce českú spoločnosť s problémom koloniality, neokolonializmu či sebakolonizácie. Tým ukazujú, aký je nielen pre českú (a slovenskú) sociálnu vedu postkoloniálny prístup užitočný. Otázkou ostáva, či potenciál, ktorý v sebe recenzovaná kniha má, bude využitý a teoretické perspektívy postkolonializmu sa pretavia do konkrétnych empirických výskumov či politických aktivít.

V prvej kapitole, pôvodne vydané v roku 1991, poukazuje Stuart Hall na zmeny, ktoré so sebou prináša globalizácia. Stále ešte aktuálna prednáška opisuje úpadok starej (anglickej) identity a následne sa zameriava na nástup nových identít v medzinárodnom priestore. Na jednu stranu má pokles významu anglickej etnicity za následok snahu o jej upevnenie. Hall ponúka dva príklady – falklandskú vojnu a thatcherizmus vylučujúci Škóťov, Írov a černochoch. Na druhú stranu dochádza k nárastu významu marginalizovaných etníc.

Hall sa takisto venuje spôsobu, akým kapitalizmus funguje v multietnickom svete. Nehomogenizuje všetky kultúry do jednej, ale operuje skrz odlišné kultúry, politické systémy a miestne kapitalizmy. To, čo sa nemení, je iba rámec, ktorým je vo svojej podstate americká koncepcia sveta. Takže kapitál napríklad kvôli tvorbe zisku segmentuje trhy namiesto toho, aby ich homogenizoval. Keď však kapitál uznáva odlišnosť životných štýlov a napríklad exotickú kuchyňu, deje sa tak v rámci hlbokéj nerovnosti. Tento kľúčový bod naďalej platí napriek posunom v bohatstve za posledných 25 rokov.

Hlavným Hallovým argumentom je kritika etnizácie okrajových skupín. Síce sa aj vďaka kapitálu vynášajú, a dokonca hovoria, ale akoby tak mohli robiť iba na základe svojej etnicity. Okrem defenzívneho hľadania koreňov vlastnej kultúry však tieto skupiny ponúkajú omnoho viac. Hall po-

užíva príklad z umeleckej sféry a ukazuje, že umelci z marginalizovaných etnických skupín nie sú iba „etnickými umelcami“, ale zaoberajú sa problémami, ktoré presahujú oblasť etnicity, a vytvárajú hybridné, multikultúrne produkty. Takže hoci podstata starých bojov a kontradikcií zostáva aj v globalizácii rovnaká, ich obsah a forma sa dostávajú do novej, postmodernej fázy.

Druhá kapitola obsahuje prednášku nadväzujúcu na prvú a Hall sa v nej vyrovnáva s decentráciou identity. Poukazuje na jej inherentnú nestabilitu a nemožnosť ukotviť subjekt na jednom mieste. Starú logiku identity ako základu narušilo Marxovo vnímanie histórie, podľa ktorého ľudia nie sú jej jedinými zdrojmi; Freudovo vnímanie psychiky, ktorej stále nerozumieme; Saussurovo vnímanie jazyka, ktorý je tu predtým, ako niečo povieme; relativizácia naratívu Západu, ktorý narušil vzostup iných kultúr; spochybnenie maskulínnej dominancie; a fragmentácia kolektívnych identít. Nestálosť identít približuje Halla k politickému projektu Laclaua a Mouffe. Derridova dekonštrukcia sa mu máli a uvedomuje si nutnosť aktérov niekde sa politicky ukotviť. Príkladom mu je politika černoty v Británii – vytvorenie kategórie „čierny“, ktorá spája rôzne skupiny migrantov a migrantiek a ich detí. Takže Indky, Jamajčania a Číňanky sa stretávajú v jednej politickej kategórii, aby sa spojili proti rasistickej anglickej spoločnosti. Vzhľadom na to, že pozostávame z viacerých identít naraz, je možné byť Jamajčanom, Britom a černochoch zároveň a využiť tretie menovanú identitu na spojenie sa s inými, ktorí ju tiež prijmu. Demokracia pritom ale znamená, že v rámci tejto kategórie naďalej dochádza k sporom. Jednotu (podobne ako v prípade jednoty triedy) je nutné budovať, pretože nevzniká sama od seba.

V tretej kapitole (pôvodne z roku 1990) Arjun Appadurai podobne ako Hall spochybňuje ľavicovú tézu o priamočiarej homogenizácii prostredníctvom globalizácie. Súčasťou globalizácie síce sú nástroje homogenizácie (reklama, hegómnia jazyka, štýly obliekania), ale stávajú sa súčasťou lokál-

Jestliže je dnes genderová politika Evropské unie něčím, co je na úrovni nevládních organizací komplikované kritizovat, tak je nutno připomenout, že kritický výzkum EU je již zavedeným teoretickým směrem. Výzkumnice se zde zaměřují především na provázání genderových politik s ekonomickými cíli evropské politiky a také na chybějící využití genderu v protikrizových opatřeních. Inspirativní je výzkum Anny Elomäki o silícím neoliberálním diskursu, kterému se prostřednictvím evropské politiky přizpůsobují rovněž nevládní organizace.² Šíře feministického výzkumného programu v oblasti politiky je zřejmá z toho, že na konferenci vedle sebe stály přístupy nového institucionalismu a také výzkumy sociálních hnutí. Bice Manguashca,³ Catherine Eschle a Jonathan Dean sledovali postupné pronikání feminismu do současné politiky různých levicových uskupení ve Velké Británii.

Druhá z nás se soustředila zejména na panely věnující se politické reprezentaci a participaci žen. Společné téma příspěvků v těchto sekcích představovala otázka, zda se vyšší deskriptivní reprezentace žen projevuje v substantivní reprezentaci žen, respektive zda existují „gender gaps“ v prioritizaci politik. Tato debata reflektovala současný tlak na předložení empirických poznatků o přínosu dosažení vyššího zastoupení žen v politice. Bez „důkazů“ se totiž jeví požadavek vyšší politické participace žen jako nedostatečně legitimní. Důraz na „hmatatelné“ výsledky mimo jiné odráží přetrvávající vyšší očekávání a požadavky na politické reprezentantky, než která jsou uplatňována vůči reprezentantům.

Jako značně problematická byla označena tvrzení, která esencializují ženy a v důsledku pouze prohlubují genderové stereotypy (např. tvrzení typu, že ženy jsou mírumilovnější a politika se díky nim „změkčí“; či spojování politických priorit političek s „ženskými“ oblastmi – školství, zdravotnictví atd.). I známý koncept kritické hranice (critical mass) byl na konferenci revidován, a to přímo jeho autorkou Drude Dahlerup, která sice zpochybnila jeho význam v akademických debatách, ale na druhou stranu vyzdvih-

nych politických a kultúrnych ekonomík iba preto, „aby boli repatriované ako heterogénne dialógy o národnej suverenite a slobodnom podnikaní, o fundamentalizme, teda ako dialógy, v ktorých štát hrá stále delikátnejšiu úlohu [...] stal sa arbitrom v otázke repatriácie odlišnosti“ (s. 98). Appadurai píše o piatich krajinách: etnokrajiny (priestor zaľudňovaný turistami, prisťahovalcami, utečencami, migrantami, zahraničnými pracovníkmi), mediálne krajiny (distribúcia informácií a samotné mediálne obrazy), technokrajiny (komplexná výroba spájajúca pracovné sily v najrôznejších častiach sveta prostredníctvom technológií), finančné krajiny (finančné toky, špekulácie, obchod s komoditami) a ideokrajiny (podobne ako mediálne krajiny, obrazy, avšak plné štátnej či národnej ideológie pozostávajúce zo slov ako „sloboda“ či „suverenita“). Kľúčový pre Appaduraia je nespojitý (disjunktný) vzťah medzi týmito krajinami, ktorý je základom pre globálne toky. Všetky tieto krajiny teda na seba navzájom pôsobia a ovplyvňujú sa. Napríklad v západných štátoch vznikajú diaspóry migrantov, ktoré presadzujú vlastné záujmy; kvôli voľnosti finančných tokov desí obyvateľov Los Angeles možnosť, že ich mesto skúpia Japonci; staré bojové umenie je prispôbené tak, aby vyhovovalo filmovému spracovaniu pre súčasné publikum.

Appadurai si všíma pôsobenie štátu v tejto nespojitej realite. Zdôrazňuje, ako využíva mediálne krajiny a ideokrajiny na pacifikáciu separatistov, zároveň mediálne a ďalšie krajiny tlačia na štáty, aby boli otvorené svetu. Za odvrátenú stránku pôsobenia globálnych tokov na štáty považuje represiu, za svetlú naopak väčšie individuálne slobody, napríklad úspešný tlak zo zahraničia na ukončenie apartheidu v Juhoafrickej republike.

Štvrtá kapitola od Dipesh Chakrabartyho je z jeho najvýznamnejšej knihy *Provincializovať Európu* a kladie si rovnomený cieľ. Chakrabarty kritizuje spôsob, akým sa čínske, indické či kenské histórie stávajú variáciami na históriu Európy. Akoby Európa vytvárala teóriu a ostatné regióny

boli empirickým materiálom, ktorý treba napasovať na európsky teoretický skelet.

Chakrabarty nachádza prejavy tohto eurocentrizmu v Husserlovom odlíšení orientálnych filozofií od grécko-európskej vedy, ktorá je teóriou, teda univerzálnou vedou, alebo v Marxovom odlíšení kapitalistických od predkapitalistických spoločností. Až kapitál vytvára teoretickú konštrukciu pre poznanie histórie. Tento problém sa prejavuje aj v čítaní neeurópskej histórie v zmysle neadekvátnosti či nedostatku voči tej európskej. Chakrabartyho reakciou je potreba prevrátenia tohto vzťahu a chápanie odlišných histórií v zmysle ich vlastnej úplnosti a kreativity. Hoci aj je kritický historik nútený pohybovať sa na poli histórie definovanej národným štátom a ďalšími univerzalizujúcimi konceptmi, ktoré sú dôsledkom európskeho imperializmu, provincializovať Európu znamená spochybniť univerzálny nárok týchto konceptov.

Súčasťou kapitoly je niekoľko objasňujúcich tvrdení. Chakrabarty odmieta kultúrny relativizmus, ale hoci vedecký racionalizmus môže dávať zmysel, mali by sme skúmať, čím to je, že sa stal takým dominantným. Európska modernita je totiž integrálnou súčasťou imperializmu. Na druhú stranu v sebe zahŕňala emancipujúce myšlienky rovnosti a práva na sebaurčenie. Chakrabartyho cieľom je dokázať si predstaviť svet ako radikálne heterogénny a poukazovať na represívne stratégie a praktiky v rámci historických naratívov.

Partha Chatterjee sa v preloženej prvej kapitole svojej knihy *Národ a jeho fragmenty: Koloniálne a postkoloniálne histórie* zaoberá otázkou, či je z analytického hľadiska zmysluplné rozlišovať medzi koloniálnym štátom a formami moderného štátu, alebo či je namieste pristupovať ku koloniálnemu štátu iba ako k jednej z mnohých zvláštnych foriem, prostredníctvom ktorých sa moderný štát stal celosvetovo rozšíreným usporiadaním. V druhom prípade by koloniálny spôsob utvárania štátu bol iba podkapitolou historického naratívu o modernite.

la strategický význam argumentu kritické hranice při obhajobě vyšší politické reprezentace žen.⁴ Při diskusi také vyvstala doposud více neprozkoumaná otázka, do jaké míry ovlivňují prosazování opatření na podporu genderové rovnosti tzv. women's policy agencies v porovnání s poslankyněmi.

Jako jeden z nástrojů k řešení dlouhodobého demokratického deficitu v podobě politické podreprezentace žen byla předmětem příspěvků na ECPG různá kvótová opatření. Několik případových studií zkoumalo kontext přijetí kvót a jejich vliv na vyšší počet žen v zákonodárných orgánech ve východní a jihovýchodní Evropě nebo v Latinské Americe. Vystupující se shodovaly v tom, že vliv kvót na počet zákonodárkyň závisel nejen na stanovení procentuálního zastoupení žen na kandidátních listinách, ale rovněž na stanovení pořadí a sankcí za nenaplnění kvótového opatření. Pozornost byla dále věnována kontextům, kdy byly kvóty zavedeny pouze jako demokratická fasáda, ale přítomnost více žen ve skutečnosti nevedla k demokratickým výsledkům (např. kvóty ve Rwandě).

Napříč různými sekcemi konference opakovaně zaznívala jako velká výzva současného výzkumu teorie intersektionality. Mieke Verloo poukázala na to, že genderový útlak nikdy nepřichází sám, ale je vždy doprovázen dalšími formami útlatu. V rámci kulatého stolu „Europe is Burning and We Are Talking about Intersectionality“ vystoupila také švédská europoslankyně z Feministické strany Soraya Post s výzvou propojit feministické a antirasistické hnutí.

Většina příspěvků na ECPG byla empirického charakteru a politická teorie a filosofie zaujímala marginální postavení. Zářným příkladem může být panel s názvem „Theorizing Political Representation“, ve kterém nebyly středem pozornosti teoretické koncepty reprezentace, ale naopak spíše převládaly komparativně zaměřené příspěvky. Tento teoretický deficit, zdá se, svědčí o relativně velké mezeře mezi dominantním sociálněvědním výzkumem aktuální politiky a jejími zřídkaými filosofickými reflexemi. V teore-

V závere si odpovedá úplne opačným spôsobom. Koloniálne vytváranie štátu prostredníctvom koloniálnej odlišnosti, teda predstavovanie iného ako menejcenného a od základu odlišného, odhaľuje to, čo inak v univerzálnej histórii moderného režimu moci ostáva ukryté. Kolonializmus je vypuklým príkladom diskriminačnej politiky, a preto hodný štúdia.

Chatterjeeho kapitola potom ukazuje uplatňovanie pravidla koloniálnej odlišnosti na príkladoch verejnej správy a slobody slova. V oboch prípadoch došlo k jasnému odlíšaniu miestnej populácie od európskych obyvateľov kolónie. Zaujímavá je však kritika revizionistického chápania dejín Indie. Kľúčovým prvkom je univerzálnosť analytických kategórií. Hoci aj historici usilujú o vytvorenie dejín Indie, ktoré budú odlišné od dejín Európy, a z Indie urobia subjekt vlastných dejín, obe sa pohybujú v rovnakom diskurzívnom rámci univerzálnych dejín založených na rovnakých politicko-ekonomických kategóriách. Diferencia, ktorá vytvára Indiu (a Orient) ako niečo voči Európe „iné“, zároveň ako podmienku svojho fungovania vyžaduje určitú totožnosť Európy a Indie, pretože inak by tieto dve kategórie boli navzájom nezrozumiteľné. V oboch prípadoch ide o dejiny kapitalizmu. Samotná univerzalita kapitalizmu potom ruší kolonializmus ako zásadne problematický prvok indických dejín a naopak z neho robí integrálnu súčasť špecifického indického vývoja.

Ramón Grosfoguel vo svojom texte kritizuje západný univerzalizmus Descarta, Kanta, Hegela a Marxa. U Descarta problematizuje egopolitiku, teda uhol pohľadu, ktorý si o sebe myslí, že nemá žiaden uhol pohľadu. Podľa Grosfoguela Descartovo ego cogito vychádza zo 150 rokov starého ego conquiro a geopolitického umiestnenia subjektu. Toto je „univerzalizmus typu 2“, v ktorom je subjekt zbavený umiestnenia v rámci globálnej mapy moci. V „univerzalizme typu 1“ je vedenie odtrhnuté od priestorovo-časovej determinácie a je absolútne. Kant odmieta tento prvý univerzalizmus a kategórie myslenia chápe ako apriórne exis-

tujúce v myslení všetkých ľudí, a tak umožňujúce univerzálnu intersubjektivitu. Jeho filozofia sa však vzťahuje na myslenie bielych mužov, čím zachováva druhý univerzalizmus negujúci otázky geopolitiky moci. Kantov kosmopolitizmus tak je v skutočnosti európskym provincializmom. Zatiaľ čo u Descarta existuje univerzalizmus a priori, u Hegela vzniká a posteriori v rámci dialektiky Svetového ducha. Je tu však rovnaký problém ako u Kanta, do kategórie ľudstvo nezahrňa všetky bytosti a pokračuje tak v epistemologickom rasizme. Východ je pre neho minulosť a stagnácia a Západ je súčasnosť rozvíjajúca Svetového ducha, biela Amerika je budúcnosť. A napokon Marx na rozdiel od Hegela vychádza z konkrétnej politicko-ekonomickej pozície človeka a tá má viesť k vedeniu, teda k abstraktnej univerzalite. Avšak problematickým ostáva konkrétny subjekt, ktorým je európsky, maskulínny, heterosexuálny, biely proletariát. Neeurópske národy sú potom primitívne a spiatočnické. Takže aj Marx presadzuje abstraktný univerzalizmus ako riešenie globálnych problémov a reprodukuje tak epistemologický rasizmus. Ten mu umožňuje neuznať neeurópske národy ako rovnocenné.

Naopak Aimé Césaire ponúka konkrétny univerzalizmus, v ktorom spolu existujú mnohé kosmológie a epistemológie zároveň. Tento konkrétny univerzalizmus je tak v opozícii k abstraktnému univerzalizmu, ktorý je v skutočnosti imperiálnym partikularizmom jednej kosmológie a epistemológie a je podľa Grosfoguela inherentne autoritársky a rasistický.

Za abstraktnú univerzalitu Grosfoguel považuje aj predstavu hegemonického ľudového bloku Laclau a Mouffe, ktorý partikulárne požiadavky rozpúšťa do abstraktného univerzalizmu. Vo veľmi problematickej kritike autor tvrdí, že postmarxisti neuznávajú mnohosť požiadavkov a znemožňujú vytvorenie univerzality prostredníctvom vyjednávania medzi konkrétnosťami. Epistemologická inakosť neeurópskych národov nie je v ich diele uznaná, inakosť uznávajú iba v rámci západnej kozmológie a epistemológie. Zatiaľ

tických panelech se nejživější diskuse týkaly operacionalizace teorie afektů, přístupu governmentality, etiky péče a zejména otázky, jak ve výzkumu a ve výuce navazovat na dekonstruktivní přístupy a dále je rozvíjet.

Na konferenci byl poprvé v historii ECPG představen program pro začínající vědkyně. Kromě workshopů věnujících se praktickým radám pro publikování a psaní grantových žádostí stojí nepochybně za zmínku tzv. speed mentoring, který umožnil doktorandkám konzultovat o svém akademickém směřování se zkušenými vědkyněmi z oblasti politologie. Mentorkami byly například Sarah Childs (University of Bristol), Amy Mazur (Washington State University), Marian Sawyer (Australian National University) nebo Petra Meier (University of Antwerp). Součástí programu konference v neposlední řadě tvořily i „business luncheons“, jejichž smyslem bylo propojit vědkyně s podobnými tématy a vytvořit prostor pro brainstorming společných budoucích mezinárodních projektů. Tyto části konference zaměřené na „provozní“ stránku feministického politického výzkumu svědčí o tom, že jde o široké pole, které se však homogenizuje, buduje vlastní kánon a disponuje předními akademičkami a také vlastními prestižními časopisy a edičními řadami.

Tomuto ustalování feministicko-politického výzkumu napomáhají rovněž oborová ocenění. Plenární přednáška Joni Lovenduski a diskuse o aktuální editované publikaci na její počest (Deeds and Words, editorky Rosie Campbell a Sarah Childs, ECPR Press, 2015) byly kromě připomenutí role této politoložky ve formování výzkumného pole také příležitostí pro diskuse o tom, jaký problém je v současnosti pro feminismus zásadní. Lovenduski uvedla, že feministická teorie obohatila politologii zejména o chápání moci a právě na něm by se mělo stavět i v budoucnosti. Kromě jiného se vyjádřila rovněž k jistému scholasticismu existující vědecké produkce, který plyne ze zrychlení vědeckého provozu. Cena za celoživotní přínos (ECPG Gender and Politics Career Achievement Award) byla udělena Mieke Verloo. Cenu za disertační práci o postojích srbských a chorvatských feministek během války v Jugoslávii získala Ana Miškovska Kajevska.

čo takáto kritika zmysluplná je, pretože skutočne Laclau a Mouffe sa venujú politickému boju v rámci jednej spoločnosti a neteoretizujú možnosť hegemonie v rámci celého sveta, ťažko ich viniť z eurocentrizmu v prípade hegemonie, v ktorej jednou z dôležitých skupín sú migranti a ďalší iní.

Pre Grosfoguela je príkladom neeurocentrického univerzalizmu koncept zadného voja u zapatisov, ktorí sa pýtajú, miesto aby kázali za pochodu. Ten, kto vedie, načúva. Ich univerzalita je tak dôsledkom zápasu a nie je východiskovým bodom (čo je takisto základom konceptu hegemonie u Laclau a Mouffe, ale to Grosfoguel nezmieňuje).

Spivak v kapitole „Ako vyučovať o kultúrnej odlišnej knihe“ ponúka analýzu venujúcu sa „reprezentácii možnosti konať“ (s. 182) a ukazuje, ako je táto reprezentácia rodovo rozdielna. Zároveň sa zaoberá politickou ekonómiou a triednou otázkou, ako ju reprezentuje román (a filmové spracovanie románu) *Sprievodca* od R. K. Narayana. Literárny kritik má byť podľa Spivak užitočný pre historické štúdium dôsledkov kolonializmu a postkoloniálnej prítomnosti. Autorka ukazuje, ako je hlavná hrdinka románu reprezentovaná bez schopnosti konať. Kritizuje antropologičku F. Marglin za kultúrny relativizmus vo vzťahu k prostitúcii – téme, ktorej sa venuje aj Narayanov *Sprievodca*. Problematickejšie je reprezentáciu prostitúcie ako tanca či umenia alebo rituálu a kritizuje možnosť, že informátorkami F. Marglin mohli byť buržoázne študentky, ktoré tanec chápu ako rituál a ako vyjadrenie ženskej rezistencie. Tým sa kultúrne štúdiá menia v alibi. Spivak ukazuje, ako prostitútky (teda podrobené) nie sú schopné hovoriť ani v diskurze feministickej organizácie SEWA, a zdôrazňuje, že ich cieľom je vzdelanie ako nástroj triedneho vzostupu. To však neznamená špeciálne centrálne, ale reformu indického vzdelávacieho systému. Takže naďalej ostáva najdôležitejšou otázkou, kto dekolonizuje a ako. Reprezentácia dévadási ako prostitútky je tu analogická k reprezentácii satí (upaľovania vdov na hranici) ako vraždy. Reprezentácia dévadási ako špecifickej sú-

časti chrámu je potom problematická kvôli spojeniu s ekonomikou chrámu. Dévadási tak bola súčasťou patriarchálnej štruktúry, a nie samostatnou hospodárskou silou.

V poslednej kapitole sa Nelson Maldonado-Torres zamýšľa nad kolonialitou bytia. Pod kolonialitou rozumie dlhodobé mocenské vzorce, ktoré vznikli v dôsledku kolonializmu a definujú kultúru, prácu, intersubjektívne vzťahy a produkciu vedenia. Presahujú teda kolonializmus, ktorý je politickým a ekonomickým vzťahom podriadenosti jedného národa druhému. Kolonizácia je pre autora základom modernity. Aj podľa Maldonado-Torresa ego conquiro predchádza Descartovu ego cogito. Takisto oddelenie dobyvateľa od dobývaného predchádza oddeleniu mysle a tela. Vzťah dobývania sa stáva základom aj pre vzťah medzi človekom a prírodou.

Ďalším prvkom pre chápanie kolonizácie je jej vnímanie ako pokračovanie neetiky vojny. Táto neetika bola naturalizovaná pre mimoeurópsky priestor a jej súčasťou bolo zotročovanie ľudí. Maldonado-Torres definuje bytie prostredníctvom Heideggera, avšak kritizuje ho za eurocentrizmus a prijatie Európy ako modelu bytia. Otázka o kolonialite bytia (a vedenia) potom vníma tvrdenie „Myslím, teda som“ ako implikujúce, že druhí nemyslia a nie sú. Tu autor nadväzuje na Fanona a jeho myšlienku, že černochoch v očiach belocha nemá ontologickú váhu a jeho diskurz určuje iracionalita. Ontológia sa rozpadá na manicheizmus legitimizovaný ideou rasy.

V poslednej časti sa autor venuje projektu dekolonizácie. Jej minimálnym cieľom má byť opätovné ustanovenie logiky daru – možnosti slobodne darovať a prijímať a tým následne ustanoviť druhého a celú spoločnosť na princípe recipročnej štedrosti. Dekoloniálny obrat ďalej predpokladá vzostup kolonizovaných do oblastí na rôznych inštitucionálnych úrovniach a intervencie vo sfére moci a vedenia.

Dekolonizácia nie je cieľom len autora poslednej kapitoly, ale aj v úvode zmieňovaných autorov recenzovanej publikácie. Vydanie knihy je nepochybne hodnotným a užitočným krokom týmto smerom a treba ho oceniť.

Poznámky

1 Účast Ľubice Kobové na konferenci byla umožněná díky podpoře z grantového programu „Programy rozvoje vědních oblastí na Univerzitě Karlově (PRVOUK) – P19 Interdisciplinární sociální vědy“ na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze. Účast Markéty Mottlové na konferenci byla realizovaná v rámci podprojektu „Podreprezentace žen v politice a delegitimizace vyšší politické participace žen v souvislosti se selháním političek“ řešeného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze z prostředků Specifického vysokoškolského výzkumu na rok 2015.

2 Viz Elomäki, A. 2015. „The economic case for gender equality in the European Union: Selling gender equality to decision-makers and neoliberalism to women's organizations.“ *European Journal of Women's Studies*. Published online first, <http://dx.doi.org/10.1177/1350506815571142>.

3 Jeden z jejích starších textů je nově slovenským a českým čtenářkám dostupný jako: Maiguashca, B. 2015. „Prekračovanie hraníc spektakulárnych vystúpení: teória sociálneho hnutia, feministický antiglobalizačný aktivizmus a prax principiálneho pragmatizmu.“ Pp. 165–193 in Maďarová, Z., Ostertáková, A. (eds.). *Občianky a revolucionárky: ako, kedy, kde sa vylučujú nevhodné subjekty*. Bratislava: ASPEKT.

4 Viz Dahlerup, D. 2014. „The Critical Mass Theory in Public and Scholarly Debates.“ Pp. 137–164 in Campbell, R., Childs, S. (eds.). *Deeds and Words: Gendering Politics after Joni Lovenduski*. Colchester: ECPR Press.